

БЕРШАДСЬКА Катерина Романівна,

здобувачка вищої освіти

навчально-наукового інституту

права та соціального менеджменту

Донецький державний університет внутрішніх

справ,

м. Донецьк

Науковий керівник:

БОНДАРЕНКО Ольга Олегівна,

кандидат юридичних наук, доцент

завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін

Донецький державний університет внутрішніх

Справ,

м. Донецьк

ВИЇЗД ДІТЕЙ ЗА КОРДОН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРАВОВЕ СПРОЩЕННЯ ТА ЙОГО БЕЗПЕКОВІ ВИКЛИКИ

З початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну питання виїзду дітей, які не досягли 16-річного віку, за межі держави набуло критичної актуальності. Досвід перших тижнів війни засвідчив, що минулі механізми та вимоги щодо перетину кордону стали недієвими. В умовах активних бойових дій, коли зв'язок із рідними часто є неможливим, така процедура перетворювала перетин кордону на нездоланну перешкоду на шляху до порятунку життя дитини, тому держава була змушена змінити міграційну політику та запровадити нові, спрощені правила перетину кордону для неповнолітніх та осіб, які їх супроводжують [1, с. 79].

Правовий режим виїзду дітей ґрунтується на двох важливих нормативно-правових актах, а саме: Цивільному кодексі України та Постанові КМУ №57. З початком повномасштабного вторгнення останній зазнав ключових змін, які оновили процедуру перетину кордону.

До 24 лютого 2022 року виїзд осіб, яким не виповнилося 16 років, базувався на принципі суворого документального підтвердження згоди обох батьків. Відповідно до попередньої редакції Постанови, виїзд дитини у супроводі одного з батьків або інших осіб був неможливим без нотаріально посвідченої згоди іншого з батьків. Ця практика діяла з метою мінімізувати ризики незаконного вивезення дітей за кордон та захистити майнові й немайнові права батьків, які залишилися в Україні [2].

На сьогодні, згідно з абзацом 13 пункту 2-3 чинної редакції Постанови №57, такий підхід не практикується, і дитина має право перетинати кордон у супроводі одного з батьків, баби, діда, повнолітніх брата, сестри, мачухи, вітчима або інших осіб, уповноважених одним з батьків письмовою заявою, та здійснюється без нотаріально посвідченої згоди другого з батьків. Для такого перетину достатньо лише паспорта громадянина України чи свідоцтва про народження дитини [3].

Як вже зазначалось раніше, такі зміни є важливими для оперативного порятунку неповнолітніх громадян України, чії батьки перебувають у зонах бойових дій, полоні або на окупованих територіях. Окрім цього, скасування обов'язкового нотаріального посвідчення мінімізує фінансове навантаження на сім'ї, роблячи евакуацію доступною для всіх, та значно знижує рівень психологічної напруги, адже в умовах воєнного стану пошук нотаріальних послуг став додатковим психологічним навантаженням. Крім того, така оптимізація розвантажує державні інституції, дозволяючи їм зосередитися на критичних завданнях.

Проте, незважаючи на значні переваги, у таких змін є свої ризики, які також потребують дослідження.

Головною загрозою, через яку до початку війни й було запроваджене документальне підтвердження, є підвищення вразливості неповнолітніх до злочинних посягань, так як послаблення прикордонного контролю може бути використано зловмисниками для незаконного вивезення дітей.

Окрім кримінальних аспектів, також можливе виникнення колізій у сімейних відносинах. За звичайних обставин, згідно із ст. 141 Сімейного кодексу України, батьки мають рівні права та обов'язки щодо виховання дитини, а вирішення питання про зміну місця її проживання чи виїзд за кордон вимагає взаємної згоди [4]. Проте в умовах спрощеної процедури виникає правовий конфлікт: один із батьків одноосібно приймає рішення про вивезення дитини, ігноруючи позицію іншого. Це створює ґрунт для зловживань, коли спрощена процедура використовується не стільки для порятунку, скільки для реалізації власних планів щодо зміни місця проживання дитини без відома іншого з батьків. Таким чином, один з батьків може стати заручником одноосібних рішень іншого.

Підсумовуючи, слід зазначити, що спрощення процедури виїзду – це вимушений, але необхідний захід у сучасних умовах. Ключовим викликом для законодавця стає пошук балансу між збереженням оперативної евакуації та забезпеченням дотримання прав всіх членів сім'ї. Слід пам'ятати, що пріоритетом у будь-яких правових колізіях залишається безпека дитини.

Список використаних джерел

1. Кушнір І., Воробець Г., Гончаренко З. Актуальні питання забезпечення виїзду дітей за кордон в умовах воєнного стану з метою забезпечення інтересів дитини. *Law & Border*. 2023. Т. 2, № 2. С. 78–92. URL: https://doi.org/10.32453/law_border.v2i2.1538.
2. Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.01.1995 № 57 : станом на 1 берез. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/57-95-п/ed20200301#Text> (дата звернення: 03.05.2026).
3. Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.01.1995 № 57 : станом на 10 квіт. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/57-95-п#Text> (дата звернення: 03.05.2026).

4. Сімейний кодекс України: Кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III : станом на 10 берез. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 03.05.2026).

БІЛОУС Тетяна Йосипівна,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри цивільного права та процесу
навчально-наукового інституту права
Державний податковий університет,
м. Ірпінь (Київська область)

ПРИВАТНІ ПРАВОВІДНОСИНИ В УКРАЇНІ ТА ЇХ АДАПТАЦІЯ ДО СТАНДАРТІВ ЄС

У сучасних умовах європейської інтеграції України особливої актуальності набувають питання реформування національної правової системи відповідно до стандартів Європейського Союзу. Одним із ключових напрямів такого реформування є адаптація приватноправових відносин, які становлять основу цивільного обороту, забезпечують реалізацію та захист прав і свобод людини, а також сприяють розвитку демократичного суспільства та ринкової економіки.

Приватні правовідносини в Україні охоплюють досить широкий спектр майнових і немайнових відносин, що виникають між фізичними та юридичними особами на засадах юридичної рівності, автономії волі та майнової самостійності. Водночас сучасний розвиток європейського приватного права, формування єдиних правових стандартів ЄС та імплементація положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом зумовлюють необхідність подальшої гармонізації національного законодавства.

На сучасному етапі розвитку приватні правовідносини в Україні (цивільні, сімейні, трудові, господарські) проходять масштабний процес адаптації до стандартів Європейського Союзу. Цей процес є вимогою Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і спрямований на інтеграцію українського приватного права в європейський правовий простір.

Варто зазначити, що приватні правовідносини - це врегульовані нормами приватного права суспільні відносини, що виникають між юридично рівними та автономними суб'єктами (фізичними або юридичними особами), засновані на вільному волевиявленні та майновій самостійності з метою задоволення приватних інтересів. Вони регулюють приватні інтереси, переважно у цивільній, сімейній, трудовій та господарській сферах, базуючись на принципах диспозитивності [1].

Нормативною основою є Цивільний кодекс України, який закріплює базові принципи приватного права, зокрема добросовісність, розумність та справедливість (ст. 3 ЦК України).

На даний час, розвиток приватних правовідносин в Україні характеризується посиленням процесів адаптації до *acquis* Європейського Союзу, що прямо впливає